

BALCI

Aksaray İlimizin Ortaköy İlçesine Bağlı Bir Köy

Ramazan BAKIRCI

Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kütüphane Müdürü

Servet BAYOĞLU

Türkiye Yazma Eserler
Kurumu Başkanlığı,
Yazma Eser Uzmanı

*Bu makale, Balcı'lı olarak,
Balcı'lı hemşehirlere vefa
borcundan dolayı sunulan
küçük bir armağandır*

Bugün Aksaray ilimizin Ortaköy ilçesine bağlı bir köy olan Balcı ile ilgili bilgi edinilmeye çalışıldığında, Aksaray ve Niğde illerimizin yanı sıra, Ortaköy ve Bor ilçelerimizin de göz önüne alınması gerekmektedir.

Yapılan arkeolojik kazıların sonuçlarına göre, buralarda, M.Ö. yaklaşık 7.000-6.000 yıllarında, Neolitik Dönemde, Taş Devri'nin sonlarında yerleşim birimleri bulunduğu anlaşılmaktadır. Söz gelişi, Konya ile Aksaray arasında kalan Çatalhöyük'te, Hasandağı'nın lav püskürttüğünü betimleyen kayalık bir alana çizilen resimlere rastlanmıştır. Bu resimlerden, Cilalı Taş Devri'nde, günümüzün Aksaray ili sınırları içinde kalan bölgede insanların yaşadığı, bu insanların, çevrelerinde gelişen olaylara duyarlı oldukları anlaşılmaktadır.

Bugün Balcı köyünün bağlı olduğu Ortaköy ilçesinin yanı sıra, Bor ilçesi, Aksaray ve Niğde illeri çevresinde, tarih boyunca, önemli devletler, imparatorluklar ile bunların ortaya koyduğu kültürlerin, uygarlıkların kurulup yaşatıldığı bilinmektedir. Bu kültür ve uygarlıkların serpilip geliştiği en önemli devletler, ortaya çıktıkları tarih sırasına göre, aşağıda sunulmaktadır:

a) Hattiler: M.Ö. XXX.-XX. yüzyıllarda, M.Ö. 2500-M.Ö. 1700 tarihleri arasında, Anadolu'da, özellikle bu

yörelere ortaya çıkan ilk devletin Hattiler tarafından kurulduğu bilinmektedir. Hattiler'in ticaret ve sanat alanlarında da o çağa göre ileri bir düzeyde buldukları söylenebilir. Bu dönemde Mezopotamya'dan gelen Asurlular, yerleşim birimlerinin banliyölerinde ticaret merkezleri kurmuşlardır. Kaynaklarda, çok tanrılı bir dini benimseyen Hattiler'in, en önemli tanrılarının "Ana Tanrıça Annus" olduğu belirtilir.

b) Hititler: M.Ö. XX. yüzyıl ile M.Ö. XII. yüzyıl arasında Anadolu'da egemenlik süren Hititler'in de önemli bir kültür ve uygarlık ortaya koydukları bilinmektedir. Anadolu'nun kuzeybatı yönünden ya da Kafkasları aşarak bu yöreye gelip yerleşen ve kaynaklarda Hint-Avrupa kökenli bir budun olduğu, Hattiler'le aynı soydan geldiği belirtilen Hititlerin, önceleri, Orta Anadolu'da, Kızılırmak dolaylarında küçük şehir devletleri kurmaya başladıkları görülür. Daha sonra güçlü

bir askeri devlet oluşturan Hititler'in, bu devleti, başkenti Hattuşaş olan bir imparatorluğa dönüştürdükleri bilinmektedir. Kesin olarak ne zaman imzalandığı bilinmemekle birlikte, tarihin ilk yazılı antlaşması Hititler ile Mısırlılar arasında, M.Ö. 1283'ten M.Ö. 1270'e kadar olan herhangi bir yılda yapılmıştır. "Kadeş Antlaşması" diye bilinen bu antlaşma, ilk yazılı barış sözleşmesi olduğu için önem taşır. Yine, tarihin bilinen ilk yurttaşlar yasası Hititler tarafından yaşama geçirilmiştir. Yazıyı Asurlulardan öğrenen Hititler, çivi yazısı ve hiyeroglif (resim yazısı) kullanmışlardır. İlk nesnel tarih yazıcılığı diye nitelendirilebilecek yıllıkların da ilk kez Hititler tarafından hazırlandığı bilinmektedir. Çok tanrılı bir din benimseyen Hititler, Ege taraflarından gelen göçler sonucunda, yıkıldılar.

c) Frigyalılar: Balkanlardan Boğazlar yoluyla Anadolu'ya gelip Batı Anadolu, Sakarya bölgesi ile Batı ve Orta Anadolu'ya yerleşen Frigyalılar, M.Ö. 800-M.Ö. 676 yılları arasında devlet kurmuşlardır. Başkentleri Gordiyon olan Frigyalılar'ın kurduğu devlet, M.Ö. 750 yılında iyice güçlenerek bütün Anadolu'ya egemen oldu. Kendilerine özgü bir alfabeleri olan Frigyalılar'ın, ticaretten çok tarım ve hayvancılığa önem verdikleri görülür. Kuyumculuk ve kaya oymacılığı alanlarında da önemli ürünler ortaya koydukları bilinmektedir. En çok bilinen kralları "Midas", en ünlü tanrıçaları ise "Ana Tanrıça Kibele"dir. Tarıma önem veren bir toplum oldukları için Frigyalılar, en büyük tanrıları olarak, "Bereket Tanrıçası" Kibele'yi benimsemişlerdir.

d) Lidyalılar: Frigyalılar'ın tarih sahnesinden silinmesinden sonra, Gediz ile Küçük Menderes ırmakları arasında kalan bölgede başkenti Sardes olan bir devlet kuran Lidyalılar, M.Ö. 687-M.Ö. 547 yılları arasında egemenlik sürmüşlerdir. Önceleri Ege kıyılarında yaşayan Lidyalılar, daha sonraları, sınırlarını Orta Anadolu bölgelerine, Kızılırmak yörelerine kadar genişletmişlerdir. Anadolu tanrılarının yanı sıra, eski Yunan tanrılarını da benimseyen Lidyalılar, ticarete önem veren bir toplumdur. Ticaret yapmak amacıyla, Efes'ten başlayarak Mezopotamya'ya kadar uzanan ve önemli bir güzergâh olan "Kral Yolu"nu yapmışlardır. Kral Yolu, Anadolu'nun önemli bir ticaret merkezi durumuna gelmesini, Doğu ile Batı kültürleri arasında iletişimin yanı sıra etkileşimin de artmasını sağlamıştır. Tarihte parayı ilk kez bulan halkın da Lidyalılar olduğu bilinmektedir. Paranın bulunışundan sonra takas yönteminin ortadan kalktığı, alışverişin kolaylaştığı, ekonomik yaşamın canlandığı söylenebilir.

e) Pers İmparatorluğu: Lidya Devleti'nin ortadan kalkmasından sonra, M.Ö. 546-M.Ö. 323 yılları arasında, Anadolu'ya, dolayısıyla Aksaray, Niğde, Ortaköy bölgelerine Persler'in egemen olduğu görülür. Anadolu'da iyi bir yönetim kuran Persler, kendilerinden sonra buralarda egemenlik kuran devletlere örnek olduğu söylenebilir.

f) İskender İmparatorluğu: M.Ö. 334- M.Ö. 323 yılları arasında Anadolu'yu Makedonya Kralı Büyük İskender'in (M.Ö. 356-M.Ö. 323) ele geçirdiği bilinmektedir.

Bugünkü Yunanistan'dan başlayarak Hindistan'a kadar uzanan büyük bir imparatorluk kuran Büyük İskender'in, ele geçirdiği bölgelerde bilim ve sanat alanında çalışanları koruduğu söylenebilir.

g) Büyük Roma İmparatorluğu: M.Ö. 27-M.S.395 yılları arasında egemenlik süren Büyük Roma İmparatorluğu döneminin başlangıcından, Bizans Devleti'nin kurulduğu M.S. 330 yılına kadar Aksaray ve çevresinin Büyük Roma İmparatorluğu'nun bir parçası olduğu görülür.

h) Doğu Roma / Bizans İmparatorluğu: M.Ö. 330-1453 tarihleri arasında Anadolu'nun tamamının Doğu Roma İmparatorluğu toprakları içinde yer aldığı bilinmektedir. Bizans kültür ve uygarlığının Anadolu'da, daha sonraları Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan değişik ulusları önemli ölçüde etkilediği gibi, özellikle sanat alanında, Türkiye Cumhuriyeti ulusunu da etkilediği söylenebilir.

i) Anadolu Selçuklu Devleti: 1075-1308 yılları arasında Anadolu'nun, Anadolu Selçuklu Devleti tarafından yönetildiği görülür. 1071'de Selçuklu Sultanı Alparslan (1029-1072) tarafından kazanılan Malazgirt Savaşı'ndan sonra Asya'dan Anadolu'ya gelen Türkmen oymakları çeşitli bölgelere yerleşmeye başladılar. Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulması ve Devlet'in başkentinin Konya olması nedeniyle, Aksaray, Niğde, Bor, Ortaköy yörelerinde yeni yerleşim birimlerinin, köylerin ortaya çıktığı ve Türk nüfusunun çoğalmaya başladığı görülür. 1142 yılında Aksaray'ın Selçuklular tarafından ele geçirilmesinden sonra, Balı Kö-

yü'nün de, büyük bir olasılıkla, işte bu tarihlerde, küçük bir yerleşim merkezi olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Anadolu Selçuklu Devleti'nin sanat ve edebiyata verdiği önem de göz önüne alındığında, bu bölgelere yerleşen Türk kökenli insanların da bilgi düzeylerinin, becerilerinin artarak yeni bir yaşam biçimi geliştirdikleri belirtilmelidir.

j) Osmanlı İmparatorluğu (1300-1922): Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra Anadolu'da ortaya çıkan "Beylik"ler döneminde, Balcı çevresinin Karamanoğulları Beyliği'ne (1256-1487) bağlı olduğu bilinmektedir. Karamanoğulları Beyliği'nin Osmanlı İmparatorluğu tarafından ele geçirilmesinden sonra, Aksaray, Niğde, Bor, Ortaköy bölgelerinin Osmanlı yönetimine geçmiştir. Fatih Sultan Mehmed (1432-1481), İstanbul'u aldıktan (1453) sonra, Aksaray halkından bir bölümünün İstanbul'a yerleştirilmesini buyurmuştur. İstanbul'daki Aksaray adı da buradan gelmektedir. Ak-

saray'ın, Osmanlı yönetimi döneminde Konya vilayetine (iline) bağlı, il ile ilçe arasında bir yerleşim merkezi diye tanımlanan "sancak" olduğu bilinmektedir. Bu dönemde, Balcı'nın da Aksaray'a ya da Niğde'nin ilçelerinden birine bağlı bir köy olduğu söylenebilir.

1920 yılında Aksaray il yapılırken, Balcı'nın da bir köy olarak varlığını sürdürdüğü görülür.

Harf Devrimi'nden birkaç ay önce "Türkiye Cumhuriyeti Dahiliye Vekaleti Nüfus Müdüriyet-i Umumiyesi" (T.C. İçişleri Bakanlığı Nüfus Genel Müdürlüğü) tarafından Osmanlı alfabesi ve Latin harfleriyle birlikte 1928 yılında yayımlanan "Son Teşkilat-ı Mülkiyede Köylerimiz Adları" adlı hacimli kitapta Balcı'nın, Aksaray ili Merkez Kazası'nın Merkez Nahiyesi'ne bağlı bir köy olarak verilmektedir (sayfa: 112). Balcı'nın bugün bağlı olduğu Ortaköy ilçesi de, o tarihte, Balcı'yla birlikte bir köy diye geçmektedir.

1933 yılında, Aksaray'ın yeniden Niğde ilimize bağlı bir ilçeye dönüştürüldüğü bilinmektedir. Bu nedenle, Balcı'nın da Aksaray ilçesine bağlı bir köy olduğu görülür. Yine, 1933 yılında, Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü (İçişleri Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü)'nün yayımladığı "Köylerimiz" adlı kitapta, aynı sayfada (s. 8), Balcı, hem Aksaray hem de Bor ilçelerine bağlı bir köy olarak geçer.

İbrahim Hakkı Konyalı'nın "Aksaray Tarihi"nde (Cilt: 3, sayfa: 2947) verilen bilgilere göre, 1975 yılında, Balcı, Niğde ilinin Aksaray ilçesine bağlı tek "Bucak" olarak geçmektedir. Bucak'ta 650 ev yer alıyor. O tarihte Balcı'nın nüfusu 3.350 kişiden oluşmakta, üç ilkokulu ve bir ortaokulu bulunmaktadır. Balcı'da üç de cami vardır. Sözü edilen kitapta, 1975 yılında, Balcı Bucağı'na 13 köyün bağlı olduğu belirtiliyor. Balcı'nın köyleri aşağıda alfabetik sırayla verilmektedir:

Ceceli, Cumalı, Çatin, Durhasanlı, Künbed, Ozancık, Pirlı, Salarıalaca, Salarıgödel, Sarıkaraman, Satansarı, Reşadiye, Bozkır.

Bucak olduğu yıllarda, Balcı'nın, Bucak Müdürü tarafından yönetildiği bilinmektedir.

Yine, belde düzeyinde bir yönetim yapılanması bulunduğu dönemde, belediye seçimleri sonucunda, Balcı'da belediye başkanlığı yapmış kişilerin sırayla adları ile hangi yıllarda başkan olduklarına ilişkin bilgiler aşağıda sunulmaktadır:

1. Emin Çomak; 1949-1954.
2. Murtaza Coşkun; 1954-1960 ve 1963-1968.
3. Mehmet Ünal (Nahiye Müdürü iken 27 Mayıs 1960 tarihinden sonra atama yoluyla / vekalten); 1960-1963.

4. Ali İhsan Akdemirci; 1968-1973 ve 1977-1980.
5. Garip Çelebi (12 Eylül 1980 tarihinden sonra atama yoluyla / vekaleten); 1980-1983.
6. Mustafa Çekiç; 1983-1987.
7. Mevlüt Bakırcı (Mustafa Çekiç'in vefatı nedeniyle vekaleten); 1987-1989.
8. Yunus Yıldız; 1989-1999.
9. Muharrem Ekinci; 19.04.1999-29.03.2009.
10. Yunus Yaylacı; 2009-2012.

Daha sonraki senelerde, özellikle 1970'li yıllarda, Balcı'dan çevre il ve ilçelere, daha çok büyük kentlere, değişik nedenlerle göçlerin başladığı söylenebilir. Üniversite öğrenimi görmek üzere ya da iş bulmak amacıyla Balcı'dan ayrılanların bir kesiminin, daha sonra, bucaklarına dönmelikleri görülmektedir. Bundan ötürü Balcı'nın nüfusunun azaldığı, bunun sonucunda da 12.11.2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen "6360" sayılı kanunla Aksaray ilinin Ortaköy ilçesine bağlı bir "köy" e dönüştürüldüğü bilinmektedir.

Ülkemizde yayımlanan ansiklopediler, yayımlandıkları tarih sırasına göre incelendiğinde, sözgelişi "Meydan Larousse"da (Cilt: 2, sayfa: 94), Balcı'nın eski adının "Kurtmahmutlu" olduğu, bucak statüsünde geçtiği ve 1969 yılı sayımına göre bucağın, köyleriyle birlikte, nüfusunun da "13.628" kişiden oluştuğu belirtilmektedir. Yine, "Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi"nde (Cilt: 3, sayfa: 1247), eskiden adına "Kürtmahmutlu" denildiği, Aksaray ilimizin Ortaköy ilçesine bağlı bir bucak olduğu, 1990 yılı sayımına göre bucakta "12.995" kişinin yaşadığı, bucak merkezinin nüfusunun ise "3.162" bireyden oluştuğu bildirilmektedir. Ayrıca, 2000 yılında yayımlanan "Axis 2000 Ansiklopedik Sözlük" adlı kaynağa bakıldığında (Cilt: 1, sayfa: 309), Aksaray ilimizin Ortaköy ilçesine bağlı bir belde olan Balcı'nın eski adının "Kürtmahmutlu" olduğu, 1997 yılı sayımına göre de belde genelinde "3.191" kişinin yaşadığı belirtilmektedir. Bunların yanı sıra, İbrahim Hakkı Konyalı, "Aksaray Tarihi" adlı yapıtında Balcı ile ilgili bilgi verirken (Cilt: 3, sayfa: 2945), "Balcı" sözcüğünden hemen sonra bir ayrıç açarak "Kürtmahmadlı" adını vermiştir. Bu yazım biçiminden, Balcı'nın bir başka isminin ya da eski adının "Kürtmahmadlı" olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan başka, 1933 yılında Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü tarafından yayımlanan "Köylerimiz" adlı kitapta (sayfa: 83) Balcı'nın, Niğde ilimizin Bor ilçesine, birkaç satır aşağıda da Aksaray

ilçesine bağlı bir köy olduğu belirtilmektedir.

Bütün bu bilgiler göz önüne alındığında, araştırılan kaynakların hepsinde, "Balcı" adında bir yerleşim birimi bulunduğu, bu yerleşim biriminin, resmi makamlar tarafından, kimi zaman köy, kimi zaman belde, bazen de bucak (nahiye) olarak kimlik değişikliğine uğratıldığı anlaşılmaktadır.

Değişik kaynaklarda balcılıkla uğraşan insanların yaşadığı bir yer olduğu için "Balcı"nın bu adı aldığı belirtilmekte, yine, resmi kaynaklarda, yöre isminin her zaman "Balcı" biçiminde verildiği de görülmektedir. Buna karşılık, kimi kaynaklarda geçen "Kurtmahmutlu", "Kürtmahmutlu" ya da "Kürtmahmadlı" adlarının nereden geldiğine, bu isimlerin hangi başvuru kitabında geçtiğine ilişkin açık bir belgenin bulunamadığı belirtilmelidir.

Bol su kaynakları, temiz bir havası ve çok düşük bir nem oranıyla Balcı'nın, yeşil bir alana kurulduğu, tarıma elverişli bir yerleşim birimi özelliği gösterdiği belirtilmelidir.

Balcı'nın nüfusu, ne yazık ki, her geçen yıl biraz daha azalmaktadır. 2013 yılında nüfusu "1.432" olan Balcı'da, 2014'te "1.303", 2015'te "1.255", 2016'da "1.179", 2017'de ise "1.138" kişinin yaşadığı bilinmektedir.

KAYNAKÇA

Axis 2000 Ansiklopedik Sözlük, Cilt: 1, Doğan Kitapçılık, 2000, İstanbul, s.309.

Büyük Larousse, Cilt: 3, Milliyet Yayınları, 1992, İstanbul, s.1247.

Konyalı, İbrahim Hakkı, **Abideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi (Ve Ortaköy Tarihi)**; üç cilt, Fatih Yayınevi, İstanbul, 1975.

Dahiliye Vekaleti Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü, **Köylerimiz**, İstanbul, 1933.

MEB İslâm Ansiklopedisi, 15 cilt; Milli Eğitim Basımevi, 1940-1986, İstanbul.

Meydan Larousse; Cilt: 2, sayfa: 94, Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., İstanbul, 1969.

Dahiliye Vekaleti Nüfus Müdüriyet-i Umumiyesi, **Son Teşkilat-ı Mülkiyede Köylerimizin Adları**, Hilal Matbaası, İstanbul, 1928.

<https://www.tarihnotlari.com/aksaray-ve-tarihi/> Erişim Tarihi: 26.02.2018

TDV İslam Ansiklopedisi (İlgili maddeler), 44 cilt; 1988-2013, İstanbul.

